

Závěrečné stanovisko s návrhem opatření k nápravě ve věci zacházení s vězněm s tělesným postižením

---

Dne 12. května 2020 se na mě obrátil pan A., nar. xxx, t. č. ve výkonu trestu odnětí svobody ve Věznici Ostrov (dále také „stěžovatel“). Jmenovaný má diagnostikovanou paraplegii, je inkontinentní (k dispozici má permanentní močovou cévku). Podnět stěžovatele se týkal nezajištění důstojného výkonu trestu odnětí svobody v době jeho pobytu ve Vazební věznici Litoměřice (zejména s ohledem na zdravotní a rehabilitační péči).

A. Závěry šetření

Ve zprávě o šetření ze dne 7. září 2020 jsem konstatovala pochybení věznice v:

- (1) nezajištění rehabilitační péče,
- (2) neposkytnutí adekvátních kompenzačních pomůcek,
- (3) nezajištění přiměřených podmínek umožňujících důstojný výkon trestu, např. bezbariérovost, dostatečný prostor, autonomní pohyb atd.,
- (4) nezajištění řádné pomoci s běžnými denními úkony,
- (5) nedostatečném oddělení sanitárního zařízení od zbytku cely,
- (6) nevhodném programu zacházení.

B. Vyjádření věznice

B.1 Nezajištění rehabilitační péče

Ve svém vyjádření ze dne 25. 9. 2020 uvedl ředitel vazební věznice plk. Ing. Otakar Hamerník, že lze vězněným osobám poskytovat pouze základní zdravotní péči s ohledem na zdravotní stav každé osoby. Dále uvedl, že pro další vývoj zdravotního stavu bylo vhodné ze strany stěžovatele rehabilitovat, s čímž byl stěžovatel seznámen, a prezentoval při vyšetření některé naučené cviky, které provádí dle návodu. Z hlediska tělesného hmotnostního indexu (BMI 18,5) se stěžovatel pohyboval na spodní hranici normální hmotnosti dospělého člověka s přihlédnutím na viditelně ochablé svalstvo nohou, které souviselo se zdravotním stavem; osobně si na stravu nestěžoval, specifická výživa nebyla nezbytná. Souvislá rehabilitační péče nebyla stěžovateli poskytována, protože to není v personálních možnostech zdravotnického střediska. Informace o zdravotním stavu s ohledem na vhodnost umístění stěžovatele v jiné věznici byly nadřízeným orgánům (dispečerovi) poskytovány.

B.2 Neposkytnutí adekvátních kompenzačních pomůcek

Dle vyjádření ředitele vazební věznice nedisponuje Vazební věznice Litoměřice prostředky k zakoupení adekvátních invalidních vozíků umožňujících autonomní pohyb; totéž platí v případě polohovacích postelí či zdravotních matrací. Stěžovatel neměl žádné speciální požadavky stran absentujících či nevhodných kompenzačních pomůcek. Stran záležitosti sáčku na moč u postele vypadá toto řešení dle ředitele vazební věznice v podmínkách výkonu trestu nedůstojně, ale odpovídá fyzikální potřebě umístění pod úroveň lůžka (aby byl

spád). Sáček na moč bylo možné na postel zavěsit na háček, o čemž byl stěžovatel poučen, stejně tak jako o užívání močového katetru a dodržování hygienických zásad.

Stěžovateli byl zapůjčen invalidní vozík, jednalo se ale o transportní invalidní vozík určený pro dočasnou přepravu, kterou musí vždy zabezpečit třetí osoba.

B.3 Nezajištění přiměřených podmínek umožňujících důstojný výkon trestu, např. bezbariérovost, dostatečný prostor, autonomní pohyb atd.

Stěžovatel dle sdělení ředitele vazební věznice žádal o umístění na velkou celu s ostatními odsouzenými a odmítal umístění na bezbariérové cele na zdravotnickém středisku věznice. Při umístění stěžovatele, a především při výběru vhodných odsouzených na cele věznice posuzovala především „*lidský přístup*“ a zajištění lidské pomoci. V případě nesouhlasu byla věznice připravena stěžovatele umístit na jinou celu; takový požadavek však stěžovatel nevneseš za celou dobu svého pobytu. Rovněž ani odsouzení, kteří byli na cele se stěžovatelem, nevneseš jakékoliv požadavky (např. na poskytnutí hygienických rukavic). V případě vycházek nebo jiných činností, kdy stěžovatel zůstával sám na cele, byla navýšena kontrolní činnost u stěžovatele (zejména s ohledem na předchozí suicidální myšlenky); eventuálně byli požádáni jiní odsouzení, aby zůstali se stěžovatelem na cele. Stěžovatele nebylo možné umístit na specializovaný oddíl pro trvale pracovní nezařaditelné, neboť nebylo rozhodnuto o jeho umístění do konkrétní kmenové věznice, a uvedený specializovaný oddíl byl naplněn na 100 %. Ředitel vazební věznice dále předložil záznamy pohovorů stěžovatele s psychologkou, kde stěžovatel vyjadřuje spokojenost s jeho umístěním.

Ředitel vazební věznice uvedl, že si je vědom problému s vycházkovým dvorem, který není bezbariérový, a plánuje se celková rekonstrukce, včetně zřízení bezbariérového přístupu.

B.4 Nezajištění řádné pomoci s běžnými denními úkony

Ředitel vazební věznice uvedl, že z pohovorů ani z požadavků spoluvězněných osob nevyplývaly problémy se zajištěním běžných denních úkonů. Koupání odsouzeného bylo stanoveno ve větším měřítku, než je běžné (3krát týdně 10 minut), ale mimoto se koupání provádělo i dle aktuálních potřeb stěžovatele. Sprchy považuje ředitel vazební věznice za dostačující. Dle ředitele vazební věznice byla z pohovorů odborných zaměstnanců vnímána snaha stěžovatele být soběstačný a minimalizovat závislost na ostatních osobách.

B.5 Nedostatečné oddělení sanitárního zařízení od zbytku cely

V cele, ve které byl umístěn stěžovatel, je záchod ze dvou stran ohrazen zástěnou, z jedné strany je kovová zástěna a z přední strany (u vchodu) je zavěšena zatahovatelná průhledná plenta. Stavebně-technické řešení oddělení WC není dle sdělení ředitele vazební věznice v podmínkách této věznice možné, zejména z důvodu propozice cely, kdy by obezdění WC omezilo přístup do cely a výrazně zmenšilo jeho prostor či prostor samotné cely.

B.6 Nevhodný program zacházení

Stěžovateli byl zpracován vzhledem k faktu, že se jeho pobyt ve Vazební věznici Litoměřice neustále a neúměrně prodlužoval, provizorní minimální program zacházení (ačkoliv tento postup je nestandardní a nemá žádnou oporu v právních předpisech). V rámci minimálního programu zacházení měl stěžovatel kroužek četby, který byl vzhledem k jeho postižení

vhodný. O další aktivity programu zacházení nabízené věznicí neprojevil stěžovatel zájem (dluhové poradenství, hudební výchova, kulečnický, výtvarný, ruční práce). Realizaci programu zacházení a aktivit zabezpečovali vychovatelé ve spolupráci s pedagogy volného času. Stěžovatel nepodal žádost o povolení vlastního televizoru (nedisponoval financemi k úhradě povinné kontroly při povolení k užívání televizoru). V případě schválení užívání vlastního televizoru by přemístění stěžovatele do jiné věznice mohlo mít za následek, že by mu již povolený televizor nemusel být vydán k užívání, a tím by stěžovateli mohla vzniknout škoda.

C. Závěrečné hodnocení

C.1 Nezajištění rehabilitační péče

Odsouzený má právo na zdravotní služby v rozsahu a za podmínek stanovených zvláštním právním předpisem s přihlédnutím k omezením vyplývajícím z účelu trestu. Odsouzený s těžkým zdravotním postižením má právo na zajištění přiměřených podmínek umožňujících důstojný výkon trestu.¹ V uvedeném bodu potvrdil ředitel Vazební věznice Litoměřice, že má zjištění o tom, že stěžovateli nebyla poskytována soustavná odborná rehabilitační péče s tím, že není možné takovou péči stěžovateli zajistit s ohledem na personální možnosti věznice. Skutečně se domnívám, že zdravotní stav stěžovatele vyžaduje odbornou rehabilitační péči, případně občasnou metodickou pomoc, aby stěžovatel mohl provádět rehabilitaci samostatně. Povinnost poskytnout adekvátní zdravotní péči zahrnuje i lékařem předepsanou rehabilitační péči,² přičemž léčebně rehabilitační péče i poskytování zdravotnických prostředků jsou hrazeny z veřejného zdravotního pojištění.³

Nemohu se spokojit s tím, že stěžovateli nebyla poskytována jakákoliv odborná rehabilitační péče, a to v situaci, kdy věznice měla povinnost ji zajistit a tato péče je hrazena z veřejného zdravotního pojištění. Rovněž se nemohu spokojit s tím, že nadřízený orgán byl zpraven o situaci stěžovatele a několik měsíců se vězeňská služba neúspěšně snažila o přemístění stěžovatele do věznice, kde mu může být poskytována plnohodnotná péče.⁴

Pokud nebylo v personálních možnostech věznice zajistit stěžovateli rehabilitační péči, mohla věznice oslovit lékaře či odborný zdravotnický personál, např. z věznic, jejichž součástí je vězeňská nemocnice (Vazební věznice a ústav pro výkon zabezpečovací detence Brno, Vazební věznice Praha-Pankrác), a požádat je o spolupráci. Takový zaměstnanec by mohl osobně navštívit stěžovatele ve Vazební věznici Litoměřice, zjistit jeho zdravotní stav, z odborného hlediska vyhodnotit celou situaci, předat stěžovateli nezbytné informace k provádění rehabilitační péče samostatně a následně poté v pravidelných časových intervalech (měsíčně, čtvrtletně) provádět kontrolu. Rovněž mohla věznice oslovit v místě civilní zdravotnické zařízení, jehož zaměstnanci se zaměřením na rehabilitační péči by mohli externě docházet do věznice za účelem péče o stěžovatele, případně bylo možné

---

1 Ustanovení § 16 odst. 6 a 7 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

2 Např. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Helhal proti Francii, ze dne 19. února 2015, č. 10401/12.

3 Ustanovení § 13 zákona č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění, ve znění pozdějších předpisů.

4 Pro úplnost uvádím, že stěžovatel nastoupil do Vazební věznice Litoměřice dne 9. 12. 2019, následně byl přemístěn dne 10. 2. 2019 do Vazební věznice a ústavu pro výkon zabezpečovací detence Brno, zpět do Vazební věznice Litoměřice se vrátil dne 7. 2. 2020, kde setrval do 23. 7. 2020 a následně byl přemístěn do Věznice Ostrov.

stěžovatele eskortovat do takového zdravotnického zařízení, byť alespoň v jednom případě, aby byl vyhodnocen jeho zdravotní stav s ohledem na potřebu či nezbytnost rehabilitační péče.

Jinými slovy, v dané věci nepředložil ředitel vazební věznice jakýkoliv doklad o tom, že se snažil celou situaci stran stěžovatele řešit naznačeným či jiným způsobem proaktivně. Situaci stran stěžovatele nelze žádným způsobem bagatelizovat; v dané věci se jedná, pokud ne o zachování lidského života, tak alespoň o zachování maximální funkčnosti těla stěžovatele.⁵ Včasné zachycení zdravotního problému stěžovatele a jeho okamžité a účinné řešení může být následně přínosem právě pro vězeňskou službu, neboť nebude muset nutně docházet ke zhoršení zdravotního stavu, může být zachována soběstačnost stěžovatele, a tím nebude muset být každodenní péče o stěžovatele v budoucnu tak náročná či komplikovaná.

Na okraj si dovoluji krátkou poznámku k poskytování stravy. Není možné konstatovat, že stěžovatel se pohybuje na spodní hranici ideální tělesné hmotnosti, nestěžuje si na poskytování běžné stravy, a proto není potřebné zajistit specifickou výživu či dietu. S tímto konstatováním bych se spokojila, kdyby je učinil lékař, který by dokázal vyhodnotit otázku stravy s ohledem na celkový zdravotní stav stěžovatele z odborného hlediska.

C.2 Neposkytnutí adekvátních kompenzačních pomůcek

I v tomto bodě vyjádřil ředitel vazební věznice souhlas s mými závěry stran absence kompenzačních pomůcek (resp. užívání nevhodných či nedostatečných pomůcek). I zde bych uvítala v situaci, kdy bude ve věznici umístěn vězněný člověk s obdobným postižením, aby věznice postupovala proaktivně. Skutečností, že věznice nemá dostatek finančních prostředků k zakoupení kompenzačních pomůcek, nic nekončí. Existují pomůcky hrazené plně nebo částečně z veřejného zdravotního pojištění (po předepsání lékařem), dále je možné zajistit pomůcky hrazené z příspěvku na pořízení zvláštní pomůcky⁶ – o příspěvek lze požádat na Úřadu práce České republiky. O příspěvek na zakoupení pomůcky lze požádat některou z nadací nebo nadační fond. V neposlední řadě je nutné uvést, že se nemusejí kompenzační pomůcky vždy zakoupit, ale je možné je i za daleko menší finanční obnos zapůjčit. V situaci vězeňské služby bych si dokázala představit i takové řešení, že věznice měla oslovit ostatní organizační jednotky a poptat zapůjčení příslušných kompenzačních pomůcek.

Z výše uvedeného vyplývá, že možností řešení kompenzačních pomůcek je celá řada, a proto trvám na zjištěném pochybení, neboť mi ředitel vazební věznice nikterak ani v tomto případě nedoložil, že se pokusil realizovat alespoň jednu z nastíněných možností.

Ve zprávě o šetření jsem vytýkala umístění cévky a sáčky s močí na zemi vedle postele stěžovatele. Nestačí stěžovatele poučit o tom, že mu může být háček k zavěšení zapůjčen; tento háček mu měl být poskytnut a pak už by bylo jen na stěžovateli, zda ho bude chtít využít, či nikoliv, případně zda ho bude využívat pouze během určitých částí dne.

---

⁵ Viz článek 25 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením (publikováno ve Sbírce mezinárodních smluv pod č. 10/2010) týkající se práva na dosažení nejvyššího možného standardu zdraví.

⁶ Ustanovení § 9 zákona č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

C.3 Nezajištění přiměřených podmínek umožňujících důstojný výkon trestu, např. bezbariérovost, dostatečný prostor, autonomní pohyb atd.

Chápu současnou situaci, která se dotýká velké řady věznic, kdy tyto věznice jsou přeplněné a vězeňská služba současně musí zajistit zákonné požadavky stran odděleného umístění⁷ a současně stran umístění každého odsouzeného do určitého typu věznice a stupně zabezpečení. Nezpochybňuji ani naplněnost specializovaného oddílu pro trvale pracovní nezařaditelné či požadavek stěžovatele být umístěn na velké cele s ostatními odsouzenými. Znovu opakuji: přestože stěžovatel ve Vazební věznici Litoměřice pouze čekal na umístění (zdůrazňuji, že po dobu více než sedmi měsíců), je povinností věznice přijmout náležitá opatření k zajištění přiměřených podmínek umožňujících důstojný výkon trestu.⁸

Nevidím problém v tom, aby cela, na které byl stěžovatel, mohla být alespoň částečně upravena tak, aby se v ní mohl stěžovatel lépe pohybovat s ohledem na své postižení. Např. věznice mohla zajistit demontáž prahů (či jiné obdobné vhodné technické řešení), přemístit uzamykatelné skříňky, které byly pro stěžovatele nedosažitelné, zajistit dostupnost signalizačního zařízení umístěním k lůžku stěžovatele apod.

C.4 Nezajištění řádné pomoci s běžnými denními úkony

Každý odsouzený, který byl de facto nucen pečovat o stěžovatele (byť zde každý odsouzený pobýval vzhledem k charakteru eskortní cely relativně krátce – cca 14 dnů), mohl projít alespoň krátkým školením ze strany zdravotnického personálu věznice, jakým způsobem postupovat v péči o stěžovatele.⁹ Případně těmto spoluodsouzeným mohly být předány základní informace týkající se péče o stěžovatele alespoň v listinné podobě. I přes zajištění výše uvedeného bych péči o stěžovatele kritizovala, neboť stále trvám na tom, že takovou činnost mohou vykonávat odsouzení pracovní zařazení jako ošetřovatelé (s kvalifikací a stanovenou odměnou), a rovněž stále považuji neformální péči o stěžovatele ze strany ostatních odsouzených za riziko možného zneužívání, nebezpečí psychické manipulace a nátlaku.¹⁰ Pokud bych však zaznamenala alespoň základní snahu o zajištění důstojného výkonu trestu stěžovatele (výše naznačeným způsobem), nebylo by vyznění konstatovaných pochybení i tohoto závěrečného stanoviska tak naléhavé. Navíc spoluodsouzeným mohly být poskytnuty hygienické rukavice, aniž o ně museli žádat.

Zajištění péče asistentů z řad odsouzených vnímám jako systémový problém, kterého jsem si vědoma. Aktuálně mám přislíbeno z Generálního ředitelství Vězeňské služby České republiky řešení tohoto problému na úrovni nařízení generálního ředitele.

7 Dle § 7 zákona o výkonu trestu odnětí svobody.

8 Ustanovení § 16 odst. 7 zákona o výkonu trestu odnětí svobody.

9 V rozsudku Evropského soudu pro lidská práva ve věci Topekhin proti Rusku ze dne 10. května 2016, č. 78774/13, soud konstatoval porušení článku 3 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobody (publikováno ve Sbírce zákonů pod č. 209/1992 Sb.) v situaci, kdy stěžovatel, který byl ve výkonu vazby a měl vážná poranění zad, paraplegii a dysfunkci močového měchýře a střev, byl nevyhnutelně závislý na svých spoluvěznicích a byl je nucen žádat o pomoc s intimní hygienou, přičemž tito spoluvězníci vykonávali tuto činnost či pomoc nedobrovolně. Podmínky se dále zhoršily tím, že mu nebylo poskytnuto nemocniční lůžko nebo jiné vybavení, jako je například speciální matrace.

10 Veřejný ochránce práv: Zpráva ze systematických návštěv veřejného ochránce práv. Věznice. 2016, str. 38; zpráva je dostupná on-line z https://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/ochrana_osob/ZARIZENI/Veznice/Veznice-2016.pdf [cit 17. 3. 2021].

Skutečnost, že se stěžovatel snaží být soběstačný, rozhodně neznamená, že by věznice neměla zajistit s ohledem na jeho postižení pomoc při zvládnání běžných denních úkonů.

Znovu opakuji, že ani v tomto bodě jsem nezaznamenala elementární iniciativu věznice k zajištění důstojného výkonu trestu odnětí svobody stěžovatele. Celá vězeňská služba je odpovědná za fakt, že stěžovatel byl po dobu více než sedmi měsíců v určitém provizoriu, kdy nebyl umístěn do žádné kmenové věznice a řešení jeho zdravotních problémů a s tím souvisejících skutečností tak bylo neustále po celou dobu pobytu stěžovatele ve Vazební věznici Litoměřice bráno jako prozatímní či dočasné.

C.5 Nedostatečné oddělení sanitárního zařízení od zbytku cely

Záchod musí být oddělen od zbytvajícího prostoru cely alespoň neprůhlednou zástěnou.¹¹ Výbor CPT opakovaně upozorňoval, že pro zajištění soukromí vězňených osob není dostatečné, pokud je toto zařízení na celách pro více vězňených osob odděleno od zbytku místnosti pouze pomocí plastového závěsu.¹² V daném případě si stěžovatel plentu nemohl zatáhnout, protože se na toaletu společně s vozíkem nevlezl (mohl tak učinit pouze v situaci, kdy ho na toaletu dopravili ostatní odsouzení nikoliv za pomocí vozíku); tímto postupem docházelo ke zcela zjevnému narušení soukromí.

I přes výše uvedené vzhledem k faktu, že toaleta není oddělena od zbytku pouze plastovou plentou (ale taktéž částečně i kovovou konstrukcí), není možné ze stavebně-technického hlediska provést dostatečné oddělení toalety od zbytku cely a daná cela je standardně využívána pouze po dobu několika dnů pro nově přijímané či eskortované odsouzené, netrvám dále na konstatovaném pochybení, za předpokladu že do budoucna již tato cela nebude využívána ani krátkodobě pro osoby pohybuující se pomocí invalidního vozíku.

C.6 Nevhodný program zacházení

Beru v potaz, že u odsouzených, kteří jsou umístěni ve věznici na přijímacím oddíle,¹³ se nezpracovává komplexní zpráva a návrh programu zacházení, které jsou zpracovány až po umístění na nástupní oddíl v kmenové věznici.¹⁴ Samotný program zacházení jako takový se zpracovává až na základě komplexní zprávy.¹⁵ Z tohoto důvodu kladně hodnotím, že věznice i přes výše uvedené učinila výjimku v nestandardním případě stěžovatele, který v přijímacím oddíle pobýval více než sedm měsíců, a stanovila stěžovateli alespoň minimální program zacházení. Současně beru na vědomí, že stěžovateli byly skutečně nabídnuty další aktivity i možnost užívat televizor a stěžovatel nereflektoval na takovou nabídku. Z výše uvedených důvodů netrvám dále na konstatovaném pochybení.

---

11 Ustanovení § 17 odst. 5 vyhlášky č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů.

12 Zpráva pro vládu České republiky o návštěvě České republiky, kterou vykonal Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému a ponižujícímu zacházení nebo trestání ve dne 1. až 10. dubna 2014, CPT/Inf (2015) 18, odst. 53; dostupné z <https://rm.coe.int/168069568d> [cit 17. 3. 2021].

13 Ustanovení § 6 řádu výkonu trestu odnětí svobody.

14 Dle § 8 odst. 2 písm. a) řádu výkonu trestu odnětí svobody.

15 Ustanovení § 36 odst. 1 řádu výkonu trestu odnětí svobody.

S ohledem na nečinnost Vazební věznice Litoměřice a nepřijetí opatření k nápravě vydávám toto své závěrečné stanovisko podle § 18 odst. 2 zákona o veřejném ochránci práv.¹⁶ Součástí stanoviska je návrh opatření k nápravě, které však již z důvodu přemístění stěžovatele do Věznice Ostrov nemůže být jakkoliv konkrétní, ale směřuje k příslibu provedení navržených opatření v obdobných situacích.

D. Opatření k nápravě

Vazební věznici Litoměřice navrhuji, aby:

- (A) zajistila všem vězněným osobám řádnou rehabilitační péči a vhodné kompenzační pomůcky v situacích, kdy se zajištění takové péče a pomůcek bude jevit jako žádoucí či nezbytné,
- (B) zajistila vhodnou úpravu stávajících prostor sloužících k ubytování a dalším činnostem vězněných osob, jestliže to bude nezbytné vzhledem ke zdravotnímu stavu těchto osob a bude to vyžadovat potřeba důstojného výkonu vazby či trestu odnětí svobody.

Závěrečné stanovisko zasílám řediteli Vazební věznice Litoměřice plk. Ing. Otakaru Hamerníkovi a žádám, aby mi podle § 20 odst. 1 zákona o veřejném ochránci práv sdělil, zda souhlasí s navrženými opatřeními k nápravě. Odpověď očekávám v zákonné lhůtě 30 dnů od doručení stanoviska. Stanovisko zasílám také stěžovateli.

Brno 6. dubna 2021

Mgr. Monika Šimůnková
zástupkyně veřejného ochránce práv

---

¹⁶ Zákon č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů.